

فصلنامه مطالعات فرهنگی - دفاعی زنان

سال اول، شماره ۳، زمستان ۱۳۸۴

معرفی طرح تحقیقاتی

سنجش، مقایسه و تحلیل نگرشها، ترجیحات و کنش وری سیاسی دانشجویان
دختر پرسنل سپاه و سایر دختران دانشجو*

مجری: دکتر محمد حسین الیاسی

تهیه کننده: ابوالفضل وفادار

اشاره:

کوهن^۱ (۱۹۸۴) با بررسی تطبیقی کنش‌های سیاسی دانشجویان کشورهای مختلف نشان داده‌است که بسیاری از جنبش‌ها و حرکت‌های سیاسی - اجتماعی جوامع مختلف ریشه در فعالیت‌های سیاسی و اعتراض‌آمیز دانشجویی دارد. به‌باور او «کمتر حرکت و کنش رادیکالی را می‌توان در جوامع مختلف یافت که دانشجویان نقش آغازگر و یا هدایت‌کننده آن را برعهده نداشتند» (ص ۳۰۱). بتسون^۲ (۲۰۰۱) نیز ضمن بررسی فعالیت‌های دانشجویی برخی از دانشگاه‌های اروپا پیش‌بینی کرده‌است که در دهه‌های آینده دانشجویان «جنبش‌های اجتماعی»^۳ متعددی پدید خواهند آورد. او در تحلیل خود نقش دختران دانشجو را در آن‌گونه جنبش‌ها برتر از نقش پسران دانشجو می‌داند. با اندکی تأمل در حوادث چند سال اخیر دانشگاه‌های ایران

---

* این پروژه در مرکز مطالعات و تحقیقات زنان سپاه انجام شده است.

^۱ cohn

^۲ botson

^۳ social movment

نیز می‌توان تا حدودی پیش‌بینی بتسون را در مورد کنش‌های سیاسی و صنفی دانشجویان ایرانی صادق دانست. چه، برخی از دانشجویان ایرانی در چند سال اخیر، به ویژه در سالهای ۷۸ و ۸۲، مبادرت به انجام کنش‌هایی نموده‌اند که مشکلاتی را برای کشور پدید آورده است. صاحب‌نظران مسائل دانشجویی نیز تأکید می‌کنند که «پتانسیل بروز حرکت‌های مخالف‌جویانه و ضدامنیتی همچنان در دانشجویان ایرانی وجود دارد». به ویژه با تفسیر ترکیب جنسیتی دانشجویان (به گونه‌ای که تعداد دخترانی که در دانشگاهها پذیرفته می‌شوند بیش از پسران است) نقش دختران دانشجوی در فعالیت‌های سیاسی دانشجویی افزایش خواهد یافت. آشکار است که پاره‌ای از حرکت‌های دانشجویی در سالهای آتی، بسیار بیش از گذشته، چالشهایی را برای دستگاههای امنیتی ایجاد خواهد کرد. از همین روی، لازم است با اتخاذ تدابیر مختلف، از بروز و استمرار کنش‌های ضدامنیتی در دانشگاهها جلوگیری شود. یکی از راهکارهای «پیشگیری» از بروز و تشدید حرکت‌ها و کنش‌های ضد امنیتی در دانشگاهها آن است که با بهره‌گیری به موقع و سازمان‌یافته از دانشجویان خانواده‌های ایثارگر حرکت‌های دانشجویان تحت «کنترل» قرار گیرد. افزون بر آن، از این‌گونه دانشجویان می‌توان برای مقابله اثر بخش و سازمان‌یافته با گروهها و عناصر وابسته به اپوزسیون نیز بهره‌گرفت.

فرزندان دختر پرسنل سپاه و شهدای پاسدار از جمله دانشجویانی هستند که در صورت سازماندهی می‌توانند نقش موثری در کنترل و هدایت جریان‌های دانشجویی ایفا کنند. اما، این اقدام مستلزم شناسایی و سنجش نگرش‌ها و مواضع آنان است چه، در غیر آن صورت امکان بهره‌گیری مطلوب از آنان میسر نخواهد شد. با وجود این، تاکنون تلاش نظام‌مندی برای ارزیابی مواضع و آمادگیهای این گروه از دانشجویان صورت نگرفته است. لیکن، اینک مرکز تحقیقات و مطالعات زنان سپاه

در پی آن است تا با سنجش و تحلیل مواضع و نگرشهای فرزندان دختر دانشجوی پرسنل سپاه به راهکارهایی جهت سازماندهی آنان در دانشگاهها دست یابد.

مروری مبانی تئوریک موضوع

برای تبیین کنشهای دانشجویی سه گروه نظریه فرمول بندی شده‌اند که در این طرح مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۱- نظریه‌های رفتار جمعی

۲- نظریه‌های پیرو مکتب فرانکفورت

۳- نظریه‌های هویت و شناخت

بررسی خلاصه ای از نظریات سه گانه

هربرت بلومر^۱ یکی از نظریه پردازان مکتب شیکاگو (در جامعه شناسی) است که به تبیین کنشهای اجتماعی و جنبشهای دانشجویی پرداخته است. به باور او کنشهای دانشجویی زمانی به یک رفتار جمعی اعتراض آمیز تبدیل می شود که قواعد و هنجارهای حاکم بر جامعه تضعیف شوند و یا تمایلات فرهنگی و اجتماعی جدیدی در آنان پدید آید که جامعه قادر بر آوردن آن نیست. به اعتقاد او ناآرامی های دانشجویی می تواند به شکل احساس ناراحتی کلی از شرایط و احساس سرخوردگی و اعتراض شدید بروز کند.

به اعتقاد بلومر کنشها و اعتراضات فردی دانشجویان از طریق سه مکانیسم، تبدیل به کنشها و جنبشهای جمعی می شوند. آن مکانیسمها عبارتند از: ۱) تحریک^۲، کارکرد تحریک برانگیختن دانشجویان و تغییر در برداشت های آنان از خود و حقوق و تکالیفشان است، ۲) گسترش روح جمعی: منظور از این اصطلاح سازماندهی احساسات و هیجانات دانشجویان به نفع جنبش اعتراضی است، ۳) افزایش

^۱ H.Blumer

^۲ Agitation

روحیه، لازمه استمرار کنش های جمعی دانشجویی افزایش انسجام و عزم و اراده کنشگران برای استمرار رفتارهای اعتراض آمیز است.

خلاصه نتایج

مجموعه یافته های تحقیق نشان داد که دختران دانشجوی فرزند پاسداران :

- ۱- نگرش مثبت تری به فعالیت سیاسی دارند، گرچه نگرش آنان در حد کاملاً مطلوب (خیلی زیاد) نیست،
  - ۲- بیشتر از سایر دانشجویان دختر به عضویت بسیج دانشجویی درآمده اند، گرچه همچنان تعدادی از آنان تمایلی به فعالیت در آن تشکل ندارند،
  - ۳- آمادگی بیشتری برای مقابله با تهدیدات خارجی (و داخلی) دارند،
  - ۴- اعتمادشان به مسئولان کشوری (سران سه قوه، وزرا، مدیران کل و...) بیشتر از سایر دانشجویان دختر است،
  - ۵- با افزایش سن، مقطع تحصیلی و ترم تحصیلی از آمادگی آنان برای فعالیت سیاسی در دانشگاه کاسته نمی شود (برخلاف سایر دانشجویان دختر که با افزایش سن، ترم و مقطع تحصیلی تمایلشان برای فعالیت سیاسی در دانشگاه کم می شود).
  - ۶- میزان همسویی نظرات و نگرشهای سیاسی آنان با پدرانشان بیش از سایر دانشجویان دختر است، گرچه تنها یک سوم آنان بین نگرشهای خود و پدرانشان همسویی می بینند،
  - ۷- بین تمایل آنان به فعالیت سیاسی و تحصیلات مادرانشان، و نه پدرانشان، همبستگی معنی دار، اما ضعیفی، وجود دارد.
- همچنین یافته های تحقیق نشان داد که :

- ۱- هیچ یک از دختران فرزند پاسدار حاضر به انجام کنش های اعتراض آمیز خشن و ضد امنیتی (و نه کنش های آرام صنفی) نیستند در حالیکه حدود بیست

درصد سایر دختران دانشجو برای انجام کنش های اعتراض آمیز ضد امنیتی آمادگی دارند.

۲- میزان اعتماد هر دو از گروه دانشجویان دختر به شکل های کنونی دانشجویی ضعیف است. از نظر آنان شکل های کنونی نتوانسته اند نیازهای دانشجویان دختر را برآورده سازند و یا اساساً مرد-محورند،

۳- دغدغه دفاع از نظام، انقلاب اسلامی و ارزشهای دینی در دختران پاسداران بیش از سایر دختران دانشجو است. این دغدغه در سایر دختران دانشجو بسیار ضعیف است.

۴- دختران دانشجویی که پدران آنها پاسدارند علاقه مند پیوستن به شکل های هستند که :

اولاً : موضع گیری آن صریح باشد،

ثانیاً : به نیازهای دانشجویان توجه نماید،

ثالثاً : دغدغه مذهبی و دفاع از انقلاب داشته باشند.

دختران دانشجویی پاسداران دوست دارند به تشکلی بپیوندند که در آن امکان ابراز وجود و نقش آفرینی فعال را داشته باشند.